

صلى الله عليه وسلم

دانشکده حقوق و علوم اجتماعی
گروه علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته‌ی علوم اجتماعی گرایش جامعه‌شناسی

عنوان

جمعیت و جرم: بررسی تأثیرات تحولات جمعیتی بر میزان جرایم در بین سال‌های
۱۳۹۰-۱۳۶۳

استاد راهنما

دکتر توکل آفایاری هیر

استاد مشاور

دکتر فاطمه گلابی

دانشجو

ابوذر مهدوی ملکوتی

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم بہ:

ماحصل آموختہ ہایم را تقدیم می‌کنم بہ آنان کہ مہر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است. بہ استوارترین تکیہ گاہم، دستان پر مہر پدرم، بہ

سبزترین نگاہ زندگیم، چشمان سبز مادرم، کہ ہرچہ آموختم در مکتب عشق شما آموختم و ہرچہ بگو شتم قطرہ ای از دریای بی کران مہربانیتان را پاس

توانم بگویم. امروز، سستی ام بہ امید شماست و فردا کلید باغ بہشتم رضای شما. کران سنگ ترا از این ارزان نداشتم تا بہ خاک پایتان نثار کنم،

باشد کہ حاصل تلاشم نسیم کونہ غبار حسرتیتان را بزوداید. بوسہ بردستان پر مہر تان.

تقدیر و تشکر:

سپاس لطف و عنایت الهی که توفیق انجام این پژوهش را به من ارزانی داشت. بر خود لازم می‌دانم از همه عزیزانی که مراد انجام این پژوهش یاری

رسانند، تقدیر و تشکر نمایم:

ابتدا از استاد گرامی جناب آقای دکتر توکل آقایی، میر که با تواضع و صبر در به ثمر رسیدن این پژوهش گام به گام مرا یاری رسانند، کمال سپاس و تشکر را

دارم.

از سرکار خانم دکتر کلابی، استاد مشاور که با سه صدر مشاوره این تحقیق را پذیرفتند و در طول نگارش این مجموعه، همواره از نظرات ارزشمندشان بهره‌جستم،

صمیمانه تشکر می‌کنم.

از استاد فرزانه و دلسوز جناب آقای دکتر حامد عطایی که زحمات داور این پایان نامه را منتقل شدند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

و نیز از دیگر اساتید محترم که در علوم اجتماعی آقایان دکتر بنی فاطمه، دکتر عباس زاده، دکتر امیر کواسی، دکتر امین مظفری، دکتر حسین میرزایی و دکتر فردین

قریبی که افتخار دانشجویی این عزیزان را داشتم کمال سپاس را دارم.

نام خانوادگی دانشجو: مهدوی ملکوتی		نام: ابوذر	
عنوان پایان‌نامه: جمعیت و جرم: بررسی تأثیرات تحولات جمعیتی بر میزان جرایم در بین سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰			
استاد راهنما: دکتر توکل آقاییاری هیر			
استاد مشاور: دکتر فاطمه گلابی			
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: علوم اجتماعی	گرایش: جامعه‌شناسی	دانشگاه: تبریز
دانشکده: حقوق و علوم اجتماعی		تاریخ فارغ‌التحصیلی: ۱۳۹۳/۶/۱۹	تعداد صفحه: ۱۰۳
کلید واژه‌ها: میزان جرایم، اندازه جمعیت، ساختار سنی، میزان شهرنشینی، مهاجرت، بیکاری، تراکم جمعیت			
<p>چکیده:</p> <p>جمعیت و متغیرهای جمعیتی، به ویژه، وقتی تحولات آنها از حالت تعادلی خارج شده باشد، می‌توانند در گرایش افراد به انحرافات اجتماعی تأثیرگذار باشد. با توجه به اینکه ایران مانند بیشتر کشورهای در حال توسعه روند تحولات جمعیتی را با شتاب بالایی تجربه کرده است، توجه به این امر در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های جمعیتی مفید خواهد بود. هدف کلی این پژوهش، شناخت و تبیین تأثیر تحولات جمعیتی بر میزان جرایم در فاصله سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰ است. رویکرد این تحقیق توصیفی و تحلیلی بوده و با استفاده از روش تحلیل ثانویه و مدل‌های سری‌زمانی در سطح کلان (کل کشور) انجام شده است. داده‌های مورد نیاز این تحقیق از داده‌های سری‌های زمانی مرکز آمار ایران گرفته شده است. در تحلیل نهایی مدل ARIMA (۰ ۱ ۲) به عنوان مدل نهایی انتخاب و روابط موجود مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.</p> <p>نتایج این تحقیق نشان داد که تحولات هر یک از متغیرهای جمعیتی، شامل میزان شهرنشینی (با ضریب ۱۳/۸)، تراکم جمعیت (با ضریب ۱۴/۷)، رشد متوسط سالانه جمعیت، (با ضریب ۲۷/۹)، نرخ مهاجرت خام (با ضریب ۸۲/۱)، و نرخ بیکاری (با ضریب ۱/۸) میزان جرایم کل را افزایش داده‌اند. همچنین تعداد مطلق جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله، ارتباط معنادار، اما معکوسی با جرایم کل داشته است. یعنی با افزایش تعداد مطلق جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله، پس از کنترل اثر سایر متغیرهای باقیمانده در مدل نهایی، میزان جرایم کل با ضریب ۱/۴ - کاهش یافته است.</p>			

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱- فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه ۱

۱-۲- بیان مسئله ۲

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق ۶

۱-۴- اهداف تحقیق ۷

۲- فصل دوم: مبانی نظری و ادبیات پژوهش ۹

۲-۱- پیشینه نظری ۱۰

۲-۱-۱- نظریه‌های رشد شهرنشینی و افزایش جرایم ۱۰

- نظریه آنومی امیل دورکیم ۱۰

- زیمل ۱۱

- ژرژ پیکا ۱۲

- مانوئل کاستلز ۱۲

۲-۱-۲- نظریه‌های بوم‌شناختی انحراف ۱۳

- لوئیس ورت ۱۳

- گیبس و اریکسون ۱۴

۲-۱-۳- نظریه‌های ساختار و ترکیب جمعیت ۱۵

- مای‌هیو و لیونجرز ۱۵

- ساترلند ۱۵

- کلود فیشر ۱۶

- ژان پیناتل ۱۷

- ۱۷ دیود گرینبرگ
- ۱۹ ۴-۱-۲- اندیشه‌های اقتصادی در زمینه جرم
- ۲۰ بیرت و چسلر
- ۲۱ دیکسنون
- ۲۱ گوتن تاک
- ۲۱ فاجرز
- ۲۱ ۵-۱-۲- مهاجرت، تنوع فرهنگی، بی‌سازمانی اجتماعی، تنوع و رشد جرایم
- ۲۲ بورسیگ
- ۲۲ توماس و زنانکی
- ۲۳ شاو و مکی
- ۲۴ کراورد و اهلین
- ۲۴ بانکسون
- ۲۵ فریودینبرگ
- ۲۵ ۲-۲- پیشینه تجربی
- ۲۵ ۱-۲-۲- تحقیقات داخلی
- ۳۰ ۲-۲-۲- تحقیقات خارجی
- ۳۳ ۳-۲- جمع‌بندی پیشینه نظری و تجربی
- ۳۵ ۴-۲- چارچوب نظری تحقیق
- ۳۷ ۵-۲- مدل تحلیلی تحقیق
- ۳۸ ۶-۲- فرضیات تحقیق
- ۳۹ ۳- فصل سوم: روش‌شناسی
- ۴۰ ۱-۳- روش تحقیق

۴۰	۳-۲- منابع داده‌ها
۴۱	۳-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۴۳	۳-۴- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
۴۳	۳-۴-۱- متغیر وابسته: تعاریف عملیاتی و مفهومی (میزان جرایم)
۴۴	۳-۴-۲- متغیرهای مستقل: تعاریف مفهومی و عملیاتی
۴۴	- میزان شهرنشینی
۴۴	- تراکم جمعیت
۴۵	- میزان رشد جمعیت
۴۵	- نرخ مهاجرت
۴۵	- ساختار سنی جمعیت
۴۶	- نسبت بیکاری
۴۷	۴- فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۴۸	۴-۱- توصیف متغیرها
۴۸	۴-۱-۱- متغیر وابسته
۴۹	۴-۱-۲- متغیرهای مستقل
۵۶	۴-۲- تحلیل‌های دو متغیره
۵۶	۴-۲-۱- رابطه بین تحولات جمعیتی و میزان جرایم جسمی
۵۸	۴-۲-۲- رابطه بین تحولات جمعیتی و میزان جرایم اموال
۵۹	۴-۲-۳- رابطه بین تحولات جمعیتی و میزان جرایم عمومی
۵۹	۴-۲-۴- رابطه بین تحولات جمعیتی و کل جرایم
۶۰	۴-۳- تحلیل‌های چند متغیره
۶۱	۴-۳-۱- تحلیل سری‌های زمانی

۸۶	۵- فصل پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات تحقیق
۸۷	۵-۱- جمع‌بندی یافته‌ها
۹۳	۵-۲- بحث و نتیجه‌گیری
۹۵	۵-۳- پیشنهادات تحقیق
۹۵	۵-۳-۱- پیشنهادات کاربردی
۹۷	۵-۳-۲- پیشنهادات پژوهشی
۹۸	فهرست منابع
۹۹	منابع فارسی
۱۰۲	منابع انگلیسی
	پیوست‌ها
	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۶	جدول شماره (۱): جمع‌بندی پیشینه نظری، پیشینه تجربی و متغیرهای استخراج شده از آن‌ها
۵۶	جدول شماره (۲): نتایج آزمون همبستگی بین میزان جرایم (و برحسب نوع) و متغیرهای مستقل تحقیق
۶۰	جدول شماره (۳): اطلاعات خلاصه مدل رگرسیون خطی چندگانه میزان کل جرایم
۶۱	جدول شماره (۴): مدل‌های ARIMA از مرتبه صفر تا مرتبه ۲
۶۲	جدول شماره (۵): شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی (۰ ۱ ۲) آریمای
۶۳	جدول شماره (۶): آماره‌های مدل میزان جرایم کل
۶۴	جدول شماره (۷): پارامترهای مدل آریمای (ARIMA) میزان جرایم کل
۶۸	جدول شماره (۸): شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی (۰ ۱ ۲) آریمای

- جدول شماره (۹): آمارهای مدل میزان جرایم جسمی..... ۶۹
- جدول شماره (۱۰): پارامترهای مدل آریما (ARIMA) میزان جرایم جسمی ۷۰
- جدول شماره (۱۱): شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی (۰ ۱ ۲) آریما ۷۴
- جدول شماره (۱۲): آمارهای مدل میزان جرایم اموال ۷۵
- جدول شماره (۱۳): پارامترهای مدل آریما (ARIMA) میزان جرایم اموال ۷۶
- جدول شماره (۱۴): شاخص‌های نیکویی برازش مدل نهایی (۰ ۱ ۲) آریما ۸۰
- جدول شماره (۱۵): آمارهای مدل میزان جرایم عمومی ۸۱
- جدول شماره (۱۶): پارامترهای مدل آریما (ARIMA) میزان جرایم عمومی ۸۲

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار شماره (۱): میزان جرایم در ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰ (تعداد پرونده‌های مختومه)	۴۹
نمودار شماره (۲): میزان شهرنشینی در ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۰
نمودار شماره (۳): تراکم جمعیت در ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۱
نمودار شماره (۴): متوسط رشد سالانه جمعیت ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۲
نمودار شماره (۵): نرخ مهاجرت خام در ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۳
نمودار شماره (۶): نرخ بیکاری کل در ایران از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۴
نمودار شماره (۷): جمعیت کل کشور ایران و جمعیت ۶۴-۱۵ ساله از سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰.....	۵۵
نمودار شماره (۸): توابع خودهمبستگی و خودهمبستگی جزئی وقفه‌های میزان جرایم کل در مدل نهایی.....	۶۶
نمودار شماره (۹): مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش‌بینی شده مدل میزان جرایم کل.....	۶۷
نمودار شماره (۱۰): توابع خودهمبستگی و خودهمبستگی جزئی وقفه‌های میزان جرایم جسمی.....	۷۲

نمودار شماره (۱۱): مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش‌بینی شده مدل میزان جرایم جسمی.....۷۳

نمودار شماره (۱۲): توابع خودهمبستگی و خودهمبستگی جزئی وقفه‌های میزان جرایم اموال.....۷۸

نمودار شماره (۱۳): مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش‌بینی شده مدل میزان جرایم اموال.....۷۹

نمودار شماره (۱۴): توابع خودهمبستگی و خودهمبستگی جزئی وقفه‌های میزان جرایم عمومی.....۸۴

نمودار شماره (۱۵): مقادیر مشاهده شده و مقادیر پیش‌بینی شده مدل میزان جرایم عمومی.....۸۵

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه:

پدیده‌های اجتماعی زمانی که شمار قابل توجهی از مردم جامعه آن را تهدیدی علیه جامعه تلقی کنند به معضلات اجتماعی تبدیل می‌شوند. این معضلات علاوه بر این ویژگی باید دارای خصوصیات زیر نیز باشد: ۱- کیفیت زندگی و ارزش‌های جامعه را تهدید نماید، ۲- دارای علل و عوارض اجتماعی بوده و ۳- نیازمند یک مداخله اجتماعی باشد.

انحراف اجتماعی پدیده‌ای است که همه جوامع بشری از دیرباز با آن روبه‌رو بوده‌اند چرا که هر مرجع بشری برای ادامه حیات جمعی خود مجبور به وضع پاره‌ای قراردادهای جمعی یا اجتماعی بوده است. این امر به خصوص در دنیای مدرن تحت تأثیر تحولات گسترده اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، گسترش عمده‌ای پیدا کرده است. در ایران نیز انحرافات اجتماعی، همچون سایر کشورها یکی از معضلات مهم به شمار می‌آید. انحرافات اجتماعی یکی از چالش‌های مهم در علم جامعه‌شناسی نیز هست که تحقیقات و مطالعات زیادی را به خود معطوف کرده است. یکی از نمودهای انحرافات اجتماعی، جرم و جنایت است. جرم و جنایت ابعاد، انواع و جنبه‌های گوناگونی دارد که در شکل‌گیری آن عوامل متعددی از جمله عوامل اجتماعی، فرهنگی و جمعیتی دخیل هستند. یکی از رویکردهای نسبتاً جدید در بررسی جرم و جنایت تحلیل‌های اجتماعی- جمعیتی است. در اغلب مطالعات اجتماعی به ویژه مطالعات جامعه‌شناختی و جمعیت‌شناختی که به جمعیت و تعاملات اجتماعی مربوط می‌شود، توجه به جمعیت و تحولات آن از اهمیت زیادی برخوردار است. همچنین در هر جامعه‌ای شناخت و آگاهی نسبت به تغییر و تحولات جمعیتی برای جلوگیری از برخی انحرافات اجتماعی به ویژه جرم و جنایت نیازمند توجه ویژه‌ای است. تحولات جمعیتی را می‌توان از منظری جامعه‌شناختی مورد بررسی و تحلیل قرار داد. برای درک ابعاد مشکل آفرین تحولات جمعیت یعنی تأثیر متغیرهای جمعیتی بر جرایم و ارتباط آن‌ها با یکدیگر، باید به آن ابعاد از متغیرهای جمعیتی توجه نمود که می‌توانند زمینه اجتماعی را برای بروز و گسترش انواع جرایم مهیا کند. بنابراین ساختار جمعیت و تحولات یا تغییرات جمعیتی می‌توانند در بروز جرایم و تنوع آن‌ها به ویژه در سطح کلان نقش مهمی داشته باشند.

۲-۱- بیان مسئله:

جمعیت و متغیرهای جمعیتی به ویژه وقتی تحولات آنها از حالت تعادلی خارج شده باشد، از جمله عوامل اجتماعی هستند که می‌توانند در گرایش افراد به انحرافات اجتماعی تأثیرگذار باشند. هرچه قدر تعداد جمعیت یک جامعه به طور فزاینده‌ای افزایش پیدا می‌کند، امکان کنترل قضایی آن جامعه کاهش می‌یابد. چنین وضعیتی می‌تواند در مورد ایران نیز که افزایش جمعیت آن ناگهانی، غیرعادی و بدون تدابیر کنترلی بوده است، مصداق داشته باشد. افزایش جمعیت خود عواقب مثبت و منفی بسیاری دارد که افزایش انحرافات یکی از اثرات ناخواسته و منفی آن است (وظیفه، ۱۳۹۱: ۲۰۵).

انسان همواره برای شناخت پدیده‌های تأثیرگذار بر حیات خود و افزایش این شناخت کوشیده است. بررسی رفتارهای کجروانه در طول تاریخ توسط اندیشمندان مورد توجه قرار گرفته است. زیرا اندیشمندان اجتماعی پیوسته به شناسایی و تدوین چارچوب‌های حاکم بر زندگی اجتماعی و موارد تخلف از این قالب‌ها اهتمام داشته‌اند (سلیمی، ۱۳۸۶: ۷).

از نظر جامعه‌شناسان، انحراف رفتار فرد یا گروهی است که با هنجارهای اجتماعی یا الگوهای عرضه شده رفتار مطابق نباشد و یا رفتار کسی است که با رفتار حد متوسط افراد اجتماع همخوانی نداشته باشد (فرجاد، ۱۳۷۵: ۴۰).

هم‌زمان با پیشرفت‌هایی که بشر در علوم مختلف به دست آورده و نیز با تغییرات و دگرگونی‌های عظیم جوامع، به ویژه توسعه شهرنشینی، صنعتی شدن، دگرگونی‌های فرهنگی، تغییر در سبک زندگی، تحول در ساخت نهادهای اجتماعی و وظایف و کارکردهای این نهادها، همگی باعث شدند که مشکلات اجتماعی بروز نمایند و از جمله این مشکلات، وقوع جرم یا به عبارتی رفتارهای مجرمانه در جامعه است (احمد یانی، ۱۳۹۲).

هارتینگ و پساوا^۱ (۲۰۰۷) معتقدند که پیدا کردن علت و معلول بین جرم و پدیده‌های دیگر هدف بسیاری از پژوهش‌ها برای یک مدت طولانی در حوزه‌های اجتماعی و طبیعی بوده است. جرم و جنایت را می‌توان به عنوان یک نتیجه از شرایط فردی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی دانست. صرف نظر از پیچیدگی‌های جرم، برای جلوگیری از آن در وهله اول نیاز به شناخت و درک علل آن است. به طور معمول کاوش‌های به - نسبت اندکی در زمینه تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر کمیت و کیفیت جرم و جنایت صورت گرفته است (جولا و همکاران، ۲۰۱۳).

جولا و همکارش^۲ (۲۰۱۳) معتقدند که عوامل جمعیت‌شناختی از جمله عوامل استاتیک، پویا و ساختاری از قرن ۱۸ مورد مطالعه قرار گرفته است. عواملی مانند ساختار سنی و جنسی، نژاد و رنگ نقش مهمی در درک تنوع در جرم و جنایت در دهه‌های اخیر بازی می‌کند. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی از دو طریق می‌تواند بر میزان جرم اثر گذارد: اولی ویژگی‌های ساختار جمعیتی است که دارای تأثیرات ترکیبی هستند؛ به هر میزانی که ساختار جمعیت از گروه‌هایی تشکیل شده باشد که در فعالیت‌های مجرمانه بیشتر شرکت می‌کنند، به همان میزان نرخ جرم و جنایت می‌تواند افزایش یابد. دومین جنبه از عوامل دموگرافیک ممکن است اثرات زمینه‌ای بر روی میزان جرم داشته باشد به این معنا که گرایش‌های مجرمانه افراد را با توجه به انگیزه‌ها و فرصت‌های جرم-گرایانه افراد برای انجام جرم را مورد بررسی قرار دهد و نباید به این تأثیر زمینه‌ای بی‌توجه بود.

مرور کلی ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای متعدد جمعیتی (ترکیب جمعیت و حرکات جمعیت) در سطح کلان می‌توانند بر نوسانات جرم و جنایت تأثیر بگذارند. از جمله این عوامل می‌توان به تأثیر اندازه جمعیت که مربوط به ترکیب جمعیت است اشاره نمود.

مای هیو و لیونجرز^۳ (۱۹۷۶) معتقدند که با افزایش حجم یا اندازه جمعیت میزان فراوانی تعاملات اجتماعی نیز افزایش می‌یابد و با افزایش اندازه جمعیت، تعداد جرایم و جرم و جنایت به طور فزاینده‌ای افزایش خواهد

۱- Hartung and Pessoa

۲- Juhola, et al

۳- Mayhew, H. Levingers, R

یافت. بلاو^۱ (۱۹۹۷) نیز معتقد است که یک رابطه مثبت و علی بین اندازه جمعیت و جرم وجود دارد. با افزایش اندازه جمعیت، تعاملات اجتماعی نیز به همراه آن افزایش، و باعث کاهش فاصله فیزیکی بین اعضای یک جامعه می‌شود که این امر می‌تواند در بروز جرایم تأثیرگذار باشد (به نقل از چاملین و همکاران^۲، ۲۰۰۴: ۱۲۰).

تراکم جمعیت نیز از دیگر متغیرها یا عوامل ترکیبی جمعیتی است که می‌تواند با نوسانات جرم تعامل داشته باشد. راسن^۳ (۱۹۵۳) با بررسی‌های خود در انگلستان و ولز به این نتیجه رسید که تراکم جمعیت یکی از عوامل اصلی افزایش جرم و جنایت است (به نقل از پور احمد و همکاران، ۱۳۸۲: ۸۳).

رشد سریع جمعیت نیز می‌تواند عواقب مثبت و منفی برای یک جامعه در پی داشته باشد، در این میان افزایش جرایم یکی از اثرات ناخوشایند آن می‌باشد. در گزارش سازمان ملل تحت عنوان «وضعیت جهان در سال ۱۹۹۰» تنش‌ها و ستیزهای اجتماعی را تحت تأثیر انفجار جمعیت تلقی کرده است که کم و کیف جرم‌ها و تشنجات حاصل از آن فزونی یافته و جامعه با افزایش انواع جرایمی چون دزدی، سرقت مسلحانه، تجاوز جنسی، اعتیاد، فحشا، ضرب و جرح و قتل به ویژه در مراکز شهری روبرو گردیده است (ستوده، ۱۳۸۷: ۶۷).

سایر متغیرهای جمعیتی مانند توزیع سنی جمعیت، مهاجرت، شهرنشینی، بیکاری و غیره هم می‌توانند در نوع و میزان جرایم تأثیرگذار باشند. ترسی^۴ (۱۹۷۷: ۳۵۱) معتقد است که نوع و میزان جرایم در گروه‌های سنی متفاوت است. تعدادی از مطالعات نشان داده‌اند که افزایش نرخ جرم در ایالات متحده آمریکا تا حدودی با افزایش نسبت افراد جوان در جمعیت به ویژه در رده‌های سنی ۱۵-۲۴ سال توضیح داده شده است. به نظر مانهایم^۵ (۱۹۶۵) میزان جرم و جنایت در نوجوانی اوج می‌گیرد و پس از آن به طور کلی با افزایش سن افراد کاهش می‌یابد و این کاهش یا افزایش جرم در زمان‌ها و مکان‌های مختلف، مشترک و هماهنگ با گروه‌های سنی، کم و زیاد می‌شود. پارک^۶ (۲۰۰۷) معتقد است که تجمع مهاجران با فرهنگ‌های متفاوت در حاشیه شهرها

۱- Blau

۲- Chamlin, et al

۳ - Rasen

۴- Tracy

۵- Mannheim, H

۶- Park. Y

همراه با معضلات ناشی از فقدان اشتغال، منجر به بزهکاری و ایجاد مناطق تبهکاری می‌شود. مطالعات و تحقیقات جامعه‌شناسی شهری نشان داده است که زندگی حاشیه‌نشینی بر اثر مهاجرت و جرم رابطه مستقیم و نزدیکی دارد. در واقع وجود شرایط مختلف از قبیل جمعیت، تراکم زیاد و وجود مهاجرانی که فرهنگ‌ها و نژادهای مختلف دارند، تعداد زیاد مردان مجرد و جوان، اختلاف طبقاتی، بیکاری شدید، مشکلات اقتصادی و درآمدی و مانند اینها از جمله عوامل زمینه ساز جرایم شهری هستند (دلایل پور، ۱۳۷۹: ۶).

به نظر گردا^۱ (۱۹۹۸: ۱۷) در طول تاریخ نرخ جرایم و آسیب‌ها در نواحی شهری همواره بالا بوده است. در حال حاضر نیز شهرها و به ویژه کلان‌شهرها مهمترین کانون‌های بروز ناهنجاری و جرایم اجتماعی هستند. گیبس و اریکسون^۲ (۱۹۷۶) بحث در مورد چهره‌های جرم و جنایت در شهرها را بر اساس اندازه و تراکم انسانی مورد بررسی قرار داده است. به نظر آنان در این گونه واحدهای اجتماعی پرتراکم، جرم و جنایت؛ بیشتر و آمارها حاکی از افزایش قربانیان در این گونه شهرها است (به نقل از چاملین، ۲۰۰۴: ۱۱۹).

افزایش جمعیت در ایران نه تنها در افزایش میزان بزهکاری اثر گذاشته، بلکه تقاضای کار در شرایط رکود اقتصادی اثر منفی بر بهره‌وری نیروی کار داشته است به طوری که در دهه ۶۵-۱۳۵۵ بهره‌وری نیروی کار به-طور متوسط ۳/۳ درصد کاهش داشته است. افزایش بیکاری، نرخ تورم و تقلیل درآمد سرانه با توجه با ادامه رشد جمعیت، آینده توسعه کشور را تحت فشار بیشتری قرار خواهد داد. با توجه به این که بیکاری خود عامل عمده ایجاد نگرانی و نابسامانی روانی می‌باشد، یکی از این نتایج می‌تواند افزایش میزان جرم و جنایت در جامعه باشد (سلطانی، ۱۳۷۴).

با توجه به اینکه ایران مانند بیشتر کشورهای در حال توسعه روند تحولات جمعیتی را با شتاب بالایی تجربه کرده است، در تحقیق حاضر سعی شده است که ارتباط این تحولات در فاصله سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰ بر میزان جرایم در همان دوره بررسی شود. با توجه به مطالب مذکور می‌توان سوالات تحقیق را به شکل خلاصه به صورت زیر طرح کرد:

۱- Gerda, R

۲- Gibbs, p and Erickson, M

۱- ایران در دوره مورد بررسی چه تحولاتی را در زمینه متغیرهای جمعیتی (ساختار و حرکات جمعیتی) تجربه کرده است؟

۲- تغییرات میزان جرایم در دوره مورد بررسی (۱۳۹۰-۱۳۶۳) چگونه بوده است؟

۳- آیا بین دو دسته از تحولات جمعیتی و تحولات میزان جرایم در کشور در دوره مورد بررسی ارتباط آماری معناداری می‌توان مشاهده کرد؟

۴- کدام یک از متغیرهای جمعیتی در سطح ملی تأثیر بیشتری بر نوسان میزان جرم و تغییرات صورت گرفته در جرایم داشته است؟

۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق:

از دیرباز وقوع جرم و جنایت از مسایل گریبان‌گیر بسیاری از جوامع بوده که همواره مسئولان و دست‌اندرکاران نظم اجتماعی هر کشوری سعی در کنترل و کاهش آن داشته‌اند. شاید اولین گام در این راستا توجه به عوامل زمینه‌ای جرم و جنایت باشد. از این رو هر تلاشی در زمینه شناسایی عوامل مؤثر بر جرم و جنایت می‌تواند اهمیت شایانی داشته باشد.

هر جامعه‌ای متناسب با شرایط خود با انواعی از انحرافات و جرایم روبه‌روست که تأثیرات مخربی روی فرآیند ترقی و پیشرفت آن جامعه دارد. شناخت چنین عواملی و ادامه مدیریت آنها به شکل مناسب، می‌تواند مسیر حرکت جامعه را به سوی ترقی و تعامل هموار سازد، به طوری‌که علاوه بر درک عمل جرایم و جلوگیری از تداوم آنها، با ارایه راه‌حلهایی می‌توان به سلامت جامعه کمک نمود (خاکپور و همکاران، ۱۳۸۸: ۳).

افزایش جرم و جنایت از جمله موضوعاتی است که به عنوان خط قرمز جوامع محسوب می‌شود و دولت‌های مختلف بسته به نگرش و نوع نظامی که به وسیله آن به اداره جامعه می‌پردازند به این پدیده واکنش نشان می‌دهند. این واکنش‌ها عمدتاً به دو دسته اقدامات کوتاه مدت یا ضربتی و بلندمدت یا ساختاری تقسیم می‌گردند، در مورد اخیر شناسایی عوامل ساختاری جرم و جنایت از اهمیت شایانی برخوردار خواهد بود چرا که در

بسیاری از موارد تبیین درست جرم در جامعه بایستی در کنار توجه به عوامل خرد، نقش عوامل کلان، مانند عوامل جمعیتی را در نظر بگیرد (عباسی نژاد، ۱۳۹۱: ۶۶).

سیاست‌گذاران و سیاست‌مداران برای نیل به جامعه امن و توسعه‌یافته در مقابل آسیب‌های اجتماعی و انحرافات اجتماعی که از یک سو امنیت جامعه را به چالش می‌کشد و از سوی دیگر مانع توسعه‌یافتگی جامعه می‌گردد، از بین دو راه پرده پوشی و مدیریت مساله ناگزیر باید راه دوم یعنی مدیریت مسئله را انتخاب کنند و برای این امر نیازمند انجام تحقیقات و مطالعات علمی در این زمینه هستند (محبوبی منش، ۱۳۸۵: ۱۳).

شناخت علل بزه و رفتار بزهکارانه می‌تواند به برنامه‌ریزان کمک نماید تا برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر و متناسب با زمان و مکان خاص طراحی کرده و به مرحله اجرا درآورند. کج‌رفتاری نقض هنجارهای اجتماعی است. با مطالعه کج‌رفتاری درک بهتری از نظم اجتماعی به دست می‌آید و چگونگی سازمان یافتن الگوها و شیوه‌های زندگی کج‌رفتاران نیز مشخص می‌شود. کج‌رفتاری به عنوان یک پدیده‌ی اجتماعی حداقل از دو طریق عمده مورد مطالعه قرار گرفته است: الف) به عنوان واقعیتی عینی و ب) به عنوان مسأله‌ای ذهنی (سروستانی، ۱۳۸۳: ۱).

با اذعان به اهمیت هر دوی این ابعاد (خرد و کلان)، تحقیق حاضر جزو مطالعاتی است که در پی شناسایی برخی علل کلان جمعیتی مؤثر بر جرم است.

۴-۱- اهداف تحقیق:

هدف کلی تحقیق حاضر شناخت و تبیین تأثیر ساختار و تحولات جمعیتی بر میزان جرایم در فاصله سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۰ است. در دل این هدف کلی، اهداف اختصاصی به شرح زیر را نیز می‌توان برای تحقیق حاضر در نظر گرفت:

- بررسی ارتباط بین میزان شهرنشینی و میزان جرایم در دوره زمانی ۹۰-۱۳۶۳.

- بررسی ارتباط بین تراکم جمعیت (نفر/کیلومتر مربع) و میزان جرایم در دوره مورد بررسی.

- بررسی ارتباط بین متوسط رشد سالانه جمعیت و میزان جرایم در دوره مورد بررسی.
- بررسی ارتباط بین نرخ مهاجرت خام و میزان جرایم در دوره مورد بررسی.
- بررسی ارتباط بین نرخ بیکاری و میزان جرایم در دوره مورد بررسی.
- بررسی ارتباط بین ساختار سنی (تعداد مطلق جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله) و میزان جرایم در دوره مورد بررسی.